

משך חכמה

שבת הגדול - פרשת מצורע פסקא כז-לב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תפא טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

פרשת קרבן מצורע כשאינו ידו משגת

ויקרא פרק יד, פסוקים כא - לא

פסקאות: כז - לב

צריכין דעת כדי להאכיל אותן בקדשים, וחטאת מעכבו מלאכול בקדשים. לכן בקרבן עולה ויורד צריך שיהא מדעת (נדריים לה, ב), לכן אם יפריש אחר, צריך שיהא מדעתו, שיתרצה לזה, ואימור לא ניחא ליה בכפרה דחבריה, שאינו רוצה ליהנות משל אחרים, אבל במצורע שאין צריך דעתו, ויכול להביא אחר קרבנו (נדריים, שם), לכן כתוב ואם דל הוא, נפרד מחביריו, ואין לו אח ורע שיחוש על שהוא מעוכב כפרה, ולא תשיג ידו, שאין לו במה להביא, לכן כו'. אבל על מדירו, אם הוא עשיר לא חס רחמנא, יעויין ערכין יז, א ודו"ק היטב. לכן בפרשת עולה ויורד (ויקרא ה) לא כתוב ואם דל הוא².

אינה באה אלא מדעת של הבעלים שיתרצה לזה, כיון שאולי לא ניחא ליה בכפרה דחבריה, שאינו רוצה ליהנות משל אחרים, ולכן אין אחר יכול להביא בשבילו בלאו הכי, מה שאין כן קרבן של מצורע לא בא לכפר אלא להתירו בקדשים, ומחוסר כפרה אין צריך דעת בעלים כדאיתא בנדריים (לה, ב) "א"ר יוחנן הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה", לכן בקרבן עולה ויורד לא כתוב "והוא דל הוא" מרעים ואוהבים, כי בלאו הכי אין יכולים להביא לו קרבן בלא דעתו. ומיושב דקדוק ב'. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

[א. ה. אבל מכל מקום קשיא לי, דכיון שבדעתו אפשר להביא קרבן בשבילו, יש לכתוב בעולה ויורד "ואם דל הוא" מרעים שיביאו לו מדעתו. וצ"ע].

² תמצית דבריו: הטעם שכתוב כפל לשון "ואם דל הוא", "ואין ידו משגת", ובקרבן עולה ויורד כתוב רק "ואם לא תשיג ידו" – כי דל משמעו חסר, פירוש, שחסר לו רעים ואוהבים, דאם יש לו, יביאו לו קרבן עשיר אפילו הוא עני, דלא חסה תורה על המביא. וכן אין ידו משגת, ורק בהצטרף שני התנאים הללו מביא קרבן עני. אבל בקרבן עולה ויורד, אין צורך לכתוב ואם דל הוא, דחטאת הבאה לכפרה אינה באה אלא מדעתו, ובלאו הכי לא יביאו אחרים בשבילו בלא דעתו, מה שאין כן קרבן מצורע שהוא מחוסר כפרה בא בלא דעתו, לכן צריך לכתוב ואם דל הוא מרעים אוהבים.

[כז]

יד, כא) ואם דל הוא ואין ידו משגת ולקח כֶּבֶשׂ אֶחָד אֲשֶׁם לְתַנוּפָּה לְכַפֵּר עָלָיו וְעֶשְׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה וְלֹג שֶׁמֶן:

מדוע כתוב כפל לשון "ואם דל הוא" "ואין ידו משגת". ומדוע בקרבן עולה ויורד כתוב רק "ואם לא תשיג ידו"

יד, כא) ואם דל הוא ואין ידו משגת¹. פירוש, דל נקרא על שם חסר, כמו חסר בשר, דלות ורקות (בראשית מא, יט), או חסר רעים ואוהבים. ובכפילות, הוא אבר מדולדל (כריתות טו, א), כמו מירוק ירקרק (ויקרא יג, מט), שנפרד לגמרי מחיבורו. וכל הקרבנות צריכות דעת לבד ממחוסרי כפרה (נדריים לה, ב), שאינן

¹ [כז] (יד, כא) "ואם דל הוא ואין ידו משגת ולקח כֶּבֶשׂ אֶחָד אֲשֶׁם לְתַנוּפָּה לְכַפֵּר עָלָיו וְעֶשְׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה וְלֹג שֶׁמֶן" ע"כ. יש לדקדק, א. מדוע כתוב כפל לשון "דל הוא" "ואין ידו משגת". ב. מדוע בפרשת חטאת עולה ויורד כתוב רק דבר אחד שאין ידו משגת, דכתיב (ויקרא ה, ז) "ואם לא תגיע ידו דיִשָּׁה", וכתיב (ויקרא ה, יא) "ואם לא תשיג ידו לשְׁתֵי תָרִים אוֹ לְשֵׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה".

ונראה בזה, דדל, בא לומר שאם אין לו מי שיביא בשבילו קרבן, דלשון דל משמעו חסר, מלשון הכתוב (בראשית מא, יט) "וְהָיָה שֹׁבַע פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֲלוֹת אַחֲרֵיהֶן דְּלוֹת וְרַעוֹת תֹּאֵר מֵאֵד וְרַקוֹת בְּשָׂר", דפירושו חסרות בשר, כמו כן הכא פירושו חסר רעים ואוהבים. ועל דרך זה הוא לשון המשנה (כריתות טו, א) אבר המדולדל, דהיינו אבר שנחסר מהגוף, וכפל הלשון פעמיים דל, כיון שכך הוא משפט לשון הקודש, שכפל לשון בא לחזק את הדבר ביותר, כמו דכתיב (ויקרא יג, מט) "וְהָיָה הַנֶּגַע יֶרְקָק", דפירושו ירוק מאוד, לכן כפל הכתוב את המלה ירוק, כמו כן מדולדל היינו נפרד לגמרי מחיבורו. ומיושב היטב מדוע כתוב כפל לשון, דבא ללמד שדוקא אם אין אחר מביא בשבילו, וגם הוא עצמו אין ידו משגת, אז מביא קרבן עני, אבל אם אחר מביא בשבילו וידו משגת, לא חסה תורה על המביא במקומו, כדאיתא בערכין יז, א, ומיושב דקדוק א.

והטעם שבקרבן עולה ויורד אין כתוב "ואם דל הוא", כיון שקרבן עולה ויורד אינו בא להתירו בקדשים, אלא בא לכפרה, וחטאת הבאה לכפרה

משך חכמה

שבת הגדול - פרשת מצורע פסקא כז-לב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

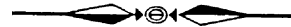
עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תפא טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[כח]

(יד, כא) ואם דל הוא ואין ידו משגת ולקח כבש אחד אשם לתנופה לכפר עליו ועשרון סלת אחד בלול בשמן למנחה ולג שמן:

[כח]

³ [כח] (יד, כא) "ואם דל הוא ואין ידו משגת ולקח כבש אחד אשם לתנופה לכפר עליו ועשרון סלת אחד בלול בשמן למנחה ולג שמן" ע"כ. יש לדקדק, מדוע כתוב "כבש אחד", כיון דכתיב כבש היינו אחד. וכבר עמדו רבותינו בספרא (פרשה ד אות ד) וז"ל "ולקח כבש אשם מה תלמוד לומר אחד, זו שאל רבי עקיבא את רבי נחמיה מה תלמוד לומר אחד, אמר לו, זה מביא מהשג יד, מטמא מקדש מביא מהשג יד. מה מטמא מקדש מביא שנים תחת אחד, אף זה יביא שנים תחת אחד, והעולה תעלה חובה כו" ע"כ. ופירש בקרבן אהרן וז"ל "מה מטמא מקדש מביא שנים תחת אחד. דבמקום כבשה או שעירה אשר היה מביא בהיותו עשיר לחטאת, מביא שני תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה בהשג יד, אף מצורע הב' תורים שמביא יהיו תחת כבשה דחטאת, וכבש דעולה אשר מביא העשיר, תהיה עליו חובה, דעולה דמקריב מהעוף, הוא עולה אשר מביא מטמא מקדש תחת החטאת דעשיר עם חטאת, אבל עדיין העולה נשאה עליו חובה כמו שמביא בהיותו עשיר, וא"כ יביא ב' תורים תחת כבשה דחטאת, וב' כבשים, אחד לעולה ואחד לאשם, כמו שהיה מביא בהיותו עשיר". עכ"ל ועוד שם נשאו ונתנו בזה רבי עקיבא ורבי נחמיה.

אבל יש לתמוה טובא, דהנה לעיל בפסוק יד כתוב "ולקח הפהן את הכבש הקאחד והקריב אתו לאשם", וגם שם יש לדקדק, מדוע כתוב "האחד", ומדוע בתורת כהנים לא הקשו על זה מידי. ונראה בזה, דיש להבדיל בין אם כתוב לפני כן שיקח שני כבשים ולאחר מכן כתוב שיקח כבש אחד, בזה אין להקשות למה כתוב האחד, דכיון שכתוב לפני זה שיקח שני כבשים, צריך לפרש שיקח רק כבש אחד לאשם וכבש שני לעולה, שכך הוא משפט הלשון, ועוד שלא תטעה שהכונה לקחת את שני הכבשים, שפעמים רבות כתוב רבים בלשון יחיד, לכן במקום שלוקח רק אחד מתוך שנים אין

מדוע מקשה הספרא כאן מדוע כתוב כבש אחד ולא בקרבן מצורע עשיר

(יד, כא) ולקח כבש אחד אשם³. מה תלמוד לומר אחד, זו שאל רבי עקיבא את רבי נחמיה וכו' תורת כהנים. ועיין מגילה כח, א, שאל רבי עקיבא את רבי נחמיה על כבש אחד, אם נאמר כבש

להקשות כלל מדוע כתוב אחד, אבל כאן דלוקח רק כבש אחד מתחלה, שפיר קשה מדוע כתוב אחד.

ואם תאמר הא במגילה (כח, א) איתא וז"ל "שאל רבי עקיבא את רבי נחמיה הגדול כו' אם נאמר כבש למה נאמר אחד כו' אמר ליה אחד מיוחד שבעדרו" ע"כ. ומציין שם בתורה אור, דהכונה על פרשת התמיד בפרשת פנחס שבחומש במדבר דכתיב (במדבר כח, ד) "את הכבש הקאחד תעשה בכפר ואת הכבש השני תעשה בין הערפים", ולפי המבואר לעיל הוא תמוה, דהא שם לוקח שני כבשים, ועל זה כתוב שיקח את הכבש האחד בבוקר, מוכח שאפילו בלוקח אחד משנים יש להקשות מדוע כתוב אחד.

אבל באמת בלאו הכי קשה שם טובא, מדוע מקשה מפרשת התמיד שבחומש במדבר בפרשת פנחס, ולא מקשה מפרשת התמיד שבפרשת תצוה דכתיב גם כן (שמות כט, לט) "את הכבש הקאחד תעשה בכפר", וכבר תמה בזה הגאון רבי ישעיה פיק זצ"ל ומובא בשו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא סימן קלט בחלק אורח חיים, ופלפל עמו הגאון הנודע ביהודה ליישב קושיא זאת. אבל נראה דמעיקרא לא קשה מידי, שבאמת מה שהקשה רבי עקיבא ומובא מגילה, דשם הכונה גם כן לפסוק שבכאן בפרשת מצורע עני ולא כמו שציין התורה אור לפרשת התמיד שבפרשת פנחס, דבאמת אין להקשות כלל לא על פרשת התמיד בתצוה ולא בפרשת פנחס מדוע כתוב האחד, כיון שלוקח אחד מתוך שנים.

ואם תאמר איך יתכן שהכונה על אותו הכתוב, והא במגילה משיב שם דאחד בא ללמד על מיוחד שבעדרו, וכאן משיב תשובה אחרת, אפשר לומר ששניהם השיב לו. [א]. ה. מלשון רבינו מוכח, שסובר שבשניהם המשיב הוא רבי נחמיה או רבי נחמיה, אבל בנדפס במגילה הוא רבי נחמיה ובספרא רבי נחמיה. ומכל מקום, גם אם הם שני תנאים, מכל מקום רבי עקיבא הוא השואל בשני המקומות, ושני תנאים השיבו לו כל אחד תשובה אחרת ושניהם אמת], דיש לדרוש מ"אחד" שני הדרשות.

ויש להביא עוד ראייה לזה, דהנה ביומא (לד, ב. ע, ב) הגמרא לא דורשת אחד מיוחד שבעדרו, וזה ראייה למבואר, כיון ששם לוקח אחד מתוך כמה, לכן שפיר כתיב אחד, מה שאין כן במקום שלוקח רק אחד אין צריך לכתוב

משך חכמה

שבת הגדול - פרשת מצורע פסקא כז-לב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תפא טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מדוע כתוב "אשר תשיג ידו"

יד, כב) ושתי תרים או שני בני יונה אשר תשיג ידו⁵. פירוש, שלא תימא שתורים מהודר, רק שניהם שקולים, לכן אשר תשיג ידו. ועיין סוף כריתות (כח, א) במשנה⁶.

[ל]

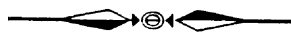
יד, כט) והנותר מן השמן אשר על פה הפהן יתן על ראש המטהר לכפר עליו לפני ה':

מדוע במצורע עני כתוב על נתינת השמן על ראשו "לכפר עליו", ובמצורע עשיר "וכפר עקרו"

⁵ [כט] יד, כב) "ושתי תרים או שני בני יונה אשר תשיג ידו והיה אֶחָד חֲטָאת וְהֶאֱחָד עֲלֶיהָ ע"כ. ויש לדקדק, מדוע כתוב "אשר תשיג ידו", הא כל הפרשה איירי בדין השגת ידו.

ונראה, דכיון שבכל מקום כמעט בתורה תורים קודמים לבני יונה, הוא אמינא דיש להקדים תורים לבני יונה שהם מובחרים יותר, לכן דקדק הכתוב לומר "אשר תשיג ידו", ללמד שהם שקולים, לכן כתוב מה שתשיג ידו. והכונה לומר, שמה שימצא יביא, או תורים או בני יונה, ואינו צריך להדר אחר תורים. ולפי זה, "אשר תשיג ידו" אין פירושו לענין השגת יד שאינו עשיר, אלא הכונה שמה שימצא יביא, מה שתשיג ידו, בין תורים ובין בני יונה.

ורבי שמעון בכריתות (כח, א) דורש ממקום אחר שהם שוים, [א. ה. ואולי רבי שמעון דורש כאן דרשה אחרת מאשר תשיג ידו, ולכן צריך מקור אחר, אבל חכמים דורשים דרשה זו שכתב רבינו]. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.⁶ תמצית דבריו: הטעם שכתוב "אשר תשיג ידו", בא ללמד, שמה שימצא יביא, בין תורים או בני יונה, ולא צריך להקדים תורים, אפילו שהם כתובים כמעט בכל מקום לפני בני יונה.

[ל]

למה נאמר אחד. ופירושו, דקאי על הך דהכא. ואם כי השיב לו שם תשובה אחרת, אפשר ששניהם השיב לו. וכן ביומא (לד, ב. ע, ב) תמצא דלא דריש הגמרא במקום שלוקח שנים ומפרש אחרי כן, כמו לעיל גבי מצורע עשיר (פסוק יב), רק במקום שאינו לוקח רק אחד דריש ליה. ועיין נודע ביהודה מהדורה תנינא סימן קלט בחלק אורח חיים שפלפל בזה עם הגאון רבי ישעיה פיק זכרונו לברכה. ולעניות דעתי, כמו שכתבתי⁴.

[כט]

יד, כב) ושתי תרים או שני בני יונה אשר תשיג ידו והיה אֶחָד חֲטָאת וְהֶאֱחָד עֲלֶיהָ:

אחד. [א. ה. ולא זכיתי להבין דברי רבינו, דזה אתי שפיר רק לפי רבי שלא דורש ביומא שם דרשה מיוחד בעדרו, וזה ראייה לסברת רבינו כי שם איירי שלוקח שנים ומפרש אחר מכן שיקח אחד, אבל רבנן חולקים על רבי ודורשים אחד מיוחד בעדרו על המקראות הללו אפילו שהוא במקום שלוקח שנים ומפרש לאחר מכן. וצ"ע]. ולאור המבואר אין צורך למה שכתב הנודע ביהודה שם בפלפלו עם רבי ישעיה פיק זצ"ל. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁴ תמצית דבריו: הטעם שמקשה הספרא כאן מדוע כתוב כבש אחד ולא בקרבן מצורע עשיר כיון דיש להבדיל בין אם כתוב לפני כן שיקח שני כבשים ולאחר מכן כתוב שיקח כבש אחד, בזה אין להקשות למה כתוב האחד, דכיון שכתוב לפני זה שיקח שני כבשים, צריך לפרש שיקח רק כבש אחד לאשם וכבש שני לעולה, שכך הוא משפט הלשון, ועוד שלא תטעה שהכונה לקחת את שני הכבשים, שפעמים רבות כתוב רבים בלשון יחיד, לכן במקום שלוקח רק אחד מתוך שנים אין להקשות כלל מדוע כתוב אחד, אבל כאן דלוקח רק כבש אחד מתחלה, שפיר קשה מדוע כתוב אחד. ועל פי זה מיושב עוד כמה קושיות כמבואר בפנים.

[כט]

משך חכמה

שבת הגדול - פרשת מצורע פסקא כז-לב

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תפא טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מה הפירוש טלטלה גבר

סנהדרין כו, א,¹¹ דרשו על קרא דישיעה כב, יז הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר ועטך עטה כו', שנלקה בצרעת. ולכן כי אמר ליה משריתך היכא, ואמר דאהדרו בי, אמר ליה אחוכי מחייכת בן. משום שסברו שהואיל שנצטרע שלחוהו חוץ לירושלים, שמשלח חוץ לחומה, ובזה מדויק טלטלה גבר, שאיש טעון פריעה ופרימה ועל שפם יעטה, והיא אינה טעונה פריעה ופרימה ואינה בשפם יעטה (סוטה כג, א). וזה גבר, כדין איש [שהוא במצורע מוחלט, שיש חילוק בין איש לאשה] ועטך עטה ודו"ק ופשוט¹².

הקטרה לאישים, לכן מביא בעוף, חטאת ועולה, עולה נגד האישים כדברי רבי אברהם אבן עזרא (ה, ז ד"ה אחד), אבל כאן שאינו מביא רק חטאת העוף, ואין כאן אישים, לכן אמר לפני ה' שאין אכילה לפניו, וכמו שאמרו (תהילים נ, י) הלא כל חייתו יער כו', ואינו מקבל השפעה מבריותיו, כי הוא מהוה הכל מאין הגמור. לכן במצורע עשיר לא כתב זה¹⁰.

[לב]

ישעיהו כב, יז) הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר ועטך עטה:

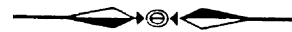
סנחריב להכנע עם סיעתו, סגר גבריא אל המלאך את השער בפני סיעתו, ויצא שבנה לבדו, והמלך שאלו היכן כל האנשים שלך, ואמר לו שחזרו בהם, ואמר לו אם כך צחקת עלי, והרגו. זה תוכן הסוגיא. ויש לדקדק: א. מנין שנעשה צרוע, דהגזרה שוה היא אסמכתא בלבד. ב. מדוע אמרו לו שצחק מהם, וכי לא יתכן שחזרו בהם. ג. מה הכונה טלטלה גבר, מדוע דוקא גבר ולא אשה.

ונראה בזה, דכל זה היה קשה לש"ס, לפיכך פירשו שנצטרע, וצרוע צריך להשלח מחוץ למחנה, לכן סבר סנחריב, שאינו יוצא מחוץ למחנה לשלום עמו, אלא מפני שהוא צרוע, והוא משתלח מחוץ לחומת העיר. ובזה מיושב גם מדוע אמר טלטלה גבר, דהכונה לא על שילוח מחוץ למחנה, אלא על פריעה ופרימה, דדוקא איש טעון פריעה ופרימה, ולא אשה (סוטה כג, א). ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

¹² תמצית דבריו: פירוש טלטלה גבר, היינו שנעשה מצורע, ורק איש טעון פריעה ופרימה, שדרשו חכמים דהפסוק מדבר מפריעה ופרימה.

לכן כתוב כאן לפני ה']. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

¹⁰ תמצית דבריו: הטעם שבמצורע עני כתוב לפני ה', ובמצורע עשיר לא כתוב לפני ה', כיון שהיה ראוי להביא כנגד החטאת בהמה גם עולת העוף, שהרי בחטאת בהמה יש דם למזבח ואימורים, ובחטאת העוף יש רק זריקת דם, וחסר אימורים, לכן כתוב לפני ה', שאין אכילה לפניו, ואינו מקבל השפעה מבריותיו.

[לב]

¹¹ [לב] ישעיהו כב, יז) הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר ועטך עטה" ע"כ. פסוק זה הוא בישיעה, ומדבר משבנה שהיה ממונה על ביתו של חזקיהו המלך, ולא נהג כראוי, וכתוב בנביא את עונשו הנ"ל. ודרשו חז"ל בסנהדרין (כו, א) וז"ל "ועטך עטה - אמר רבי יוסי ברבי חנינא: מלמד שפרחה בו צרעת. כתיב הכא ועטך עטה וכתוב התם (ויקרא יג, מה) ועל שפם יעטה" ע"כ. עוד איתא התם, דלשבנה היה לו שלוש עשרה אלף תלמידים, ולחזקיהו רק אחד עשר אלף תלמידים, וזרק שבנה חץ למחנה סנחריב כשבא לצור על ירושלים, וכתב שם "שבנה וסיעתו השלימו, חזקיהו וסיעתו לא השלימו". עוד איתא שם, כשבא שבנה לצאת מחוץ לחומה למחנה

